

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

METHODICAL APPROACHES OF ESTIMATION OF EFFICIENCY OF FINANCIAL SECURITY OF FUNCTIONING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті розглянуто основні методичні підходи до фінансування функціонування сільськогосподарських підприємств. Методика розрахунку потреби у фінансових ресурсах є основним елементом фінансового забезпечення господарюючого суб'єкта. Правильно обгрунтоване рішення щодо вибору зовнішніх та внутрішніх джерел фінансових ресурсів має визначальний вплив на здійснення процесу виробництва, ведення господарської діяльності, проведення своєчасних розрахунків за зобов'язаннями та отримання прибутку. Під час прийняття рішення щодо використання джерел фінансування слід звернути увагу на фінансові ресурси, за допомогою яких сільськогосподарські підприємства можуть ефективно здійснювати господарську діяльність, отримуючи прибутку за мінімальних витрат. Для позитивних результатів діяльності суб'єкти господарювання постійно проводять моніторинг залучення та використання фінансових ресурсів. Саме тому у статті висвітлені методичні підходи щодо здійснення оцінки ефективності функціонування діяльності сільськогосподарських підприємств, розділених на категорії за галузеву спеціалізацією, що завдяки аналізу інтегрального показника дало змогу визначити рівень ефективності фінансування та сформувати орієнтири адаптації підприємства в умовах зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ключові слова: фінансування, методичні підходи, фінансові ресурси, сільськогосподарські підприємства.

В статье рассмотрены основные методические подходы к финансированию функ-

ционирования сельскохозяйственных предприятий. Методика расчета потребности в финансовых ресурсах является основным элементом финансового обеспечения хозяйствующего субъекта. Правильно обоснованное решение по выбору внешних и внутренних финансовых ресурсов имеет определяющее влияние на осуществление процесса производства, ведение хозяйственной деятельности, проведение своевременных расчетов по обязательствам и получение прибыли. При принятии решения об использовании источников финансирования следует обратить внимание на финансовые ресурсы, с помощью которых сельскохозяйственные предприятия могут эффективно осуществлять хозяйственную деятельность, получая прибыль при минимальных затратах. Для положительных результатов деятельности субъекты хозяйствования постоянно проводят мониторинг привлечения и использования финансовых ресурсов. Именно поэтому в статье освещены методические подходы по осуществлению оценки эффективности функционирования деятельности сельскохозяйственных предприятий, разделенных на категории по отраслевой специализации, что, благодаря анализу интегрального показателя, позволило определить уровень эффективности финансирования и сформировать ориентиры адаптации предприятия в условиях внешней и внутренней среды.

Ключевые слова: финансирование, методические подходы, финансовые ресурсы, сельскохозяйственные предприятия.

УДК 336.647/.648:65.012.25

<https://doi.org/10.32843/infrastruct44-13>

Ковальова А.О.

аспірант кафедри економіки та фінансів
ДВНЗ «Херсонський державний
аграрний університет»

Kovaleva Alina

State Agrarian University of Kherson

The article considers the main methodological approaches to financing the functioning of agricultural enterprises. The methodology for calculating the need for financial resources is the main element of financial support of a business entity. A correctly informed decision on the selection of external and internal financial resources has a decisive influence on the implementation of the production process, timely settlements of obligations and profit. When deciding on the use of sources of financing, attention should be paid to financial resources by which agricultural enterprises can effectively carry out entrepreneurial activities. That is why the development of methodological approaches that would allow the most accurate assessment of the effectiveness of the functioning of agricultural enterprises to become important. Financial support of agricultural enterprises is an important and at the same time a necessary component for the successful operation and development of agricultural enterprises. One of the main tasks of the financing process is to maintain the competitiveness of the enterprise in the market. Most companies are constantly solving the problem of finding sources by attracting financial resources and the possibility of their access to business. That is why it is quite difficult for agricultural enterprises to ensure stable development and financial stability of the industry as a whole. agricultural enterprises choose a form of financing that will ensure financial stability, expand production, make a profit, reduce costs and develop innovation. That is why the subject of this study is the theoretical aspects of methods for assessing the effectiveness of financial resources of agricultural enterprises. Scientific works in the part of theoretical perception of methodical approaches concerning attraction of financial resources. On the basis of scientific and methodical approaches the scheme of criteria of an estimation of financial maintenance of functioning of the agricultural enterprises is offered. The indicators are grouped to assess the effectiveness of the processes of formation of financial resources of the entity. Then use an integrated indicator that determines the importance of each component. The method of assessing the effectiveness of financial resources of agricultural enterprises based on the construction of an integrated indicator by the method of geometric mean. This technique involves a series of successive interrelated stages and by comparing the financial performance of enterprises to improve the formation and use of financial resources.

Key words: financing, methodical approaches, production resources, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Основним завданням підприємницької діяльності сільськогосподарського підприємства є досягнення та утримання на належному рівні показників прибутковості, рентабельності та зниження затрат, підвищення якості продукції, залучення інвестицій тощо.

У сучасних ринкових умовах для забезпечення ефективності виробництва суб'єкти підприємницької діяльності вимушені використовувати не лише власні, а й позичені кошти. Для визначення ефективності залучення та використання фінансових ресурсів проводять моніторинг

економічного фінансового забезпечення, який показує позицію функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку.

У зв'язку з мінливими ринковими умовами гостро постає питання фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Внаслідок цього є актуальним розроблення методики оцінювання ефективності вибраної стратегії фінансового забезпечення та рівня її адаптації до зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Темі оцінки ефективності фінансування сільськогосподарських підприємств присвячено багато праць науковців. Цьому питанню приділяють увагу такі вчені, як Л.П. Артеменко, В.П. Галушко, Д.О. Горелов, О.Є. Гудзь, С.О. Гуткевич, М.С. Герасимчук, Г.М. Давидов, Д.І. Дема, Я.В. Долгіх, Г.О. Закаблук, М.І. Кісіль, Т.В. Ларікова, О.І. Невдачина, А.А. Пересада, Г.М. Підлісецький, В.П. Савчук, О.В. Саленко, П.А. Стецюк, Н.С. Танклевська, А.М. Третяк, В.І. Оспіщева, С.В. Павловський, А.В. Щемельова.

Проблемі ефективного залучення фінансових ресурсів для функціонування сільськогосподарських підприємств приділяють дуже багато уваги. Проте є потреба в поглибленні вивчення питань, пов'язаних із розробленням методичних підходів щодо оцінки ефективності фінансування аграрних підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних основ поняття та обґрунтування методичних підходів до оцінки ефективності фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття економічної ефективності зазвичай порівнюють з результативністю, але здебільшого науковці трактують ефективність не лише як співвідношення витрачених та створених ресурсів, а й як досягнення максимального прибутку за мінімальних витрат.

У своїй роботі О.В. Саленко визначає ефективність як відносний ефект, результат відношення отриманого ефекту (результату), вироблених економічних благ до обсягу витрачених на це ресурсів, що характеризує результативність певної операції, проекту, діяльності. Найбільш загальна методика визначення ефективності формалізується за допомогою співвідношення ефекту (результату) та витрат (ресурсів) [1, с. 63].

Роботи провідних науковців висвітлюють різні підходи до проблеми оцінки ефективності стратегії підприємства. Так, А.В. Щемельова, Л.П. Артеменко розділяють дві методики щодо оцінки ефективності стратегії фінансового забезпечення функціонування, такі як 1) загальна ефективність організації (підприємства); 2) комплексна оцінка ефективності стратегії. При цьому

Д.О. Горелов, С.Ф. Большенко виокремлюють чотири підходи, такі як аналіз портфеля замовлень (оцінка темпів росту ринку та конкурентної стратегії); матриця Мак-Кінсі (привабливість галузі виробництва й конкурентне положенням підприємства); аналіз життєвого циклу; бенчмаркінг [2, с. 49–52].

І.А. Ігнатєва виділяє три види підходів: цільовий підхід (базується на теорії адаптації Ігоря Ансоффа та стратегії функціонування Майкла Портера та є комбінацією найбільш вигідних напрямів діяльності з урахуванням ситуаційних факторів); системний (підприємство вибирає стратегію незалежно від ринку, який обслуговує); процесний (процеси, які організуються та функціонують у межах виробничої структури) [3, с. 217–220].

Г.М. Давидов, В.М. Малахова, О.А. Магопець виділяють експертні та кількісні методи. Експертні поділяються на: індивідуальні експертні оцінки (метод складання сценаріїв, метод інтерв'ю, метод імітаційного моделювання, метод доповідних записок, метод «комісій», метод мозкової атаки) та колективні експертні оцінки (метод Дельфі, огляди й опитування, оцінки покупців, опитування продавців, журі з експертів-виконавців). Кількісні методи: аналіз часових рядів, методи екстраполяції, методи моделювання, метод рухомого середнього, експоненційне згладжування, регресійний аналіз, економетричне моделювання, спеціальні застереження, метод найменших квадратів, інформаційний метод) [4, с. 174].

На думку Я.В. Долгіх, у зарубіжній практиці широке розповсюдження отримав метод оцінки ефективності, що ґрунтується на основі концепції ефективної межі виробничих можливостей. Ідея оцінки ефективності на основі концепції ефективної межі виробничих можливостей належить американському вченому М. Дж. Фаррелу. Якщо у просторі вхідних-вихідних величин точка, що відповідає підприємству, знаходиться на ефективній межі, то його діяльність є 100% ефективною. Якщо точка знаходиться не на ефективній межі, то діяльність підприємства є неефективною.

Для оцінки економічної ефективності М. Дж. Фаррел запропонував фіксувати один із векторів вхідних або вихідних величин, а другий змінювати пропорційно до деякого коефіцієнта (показника ефективності) до досягнення ефективної межі. Надалі ця ідея була розвинена А. Чарнсоном, В. Купером, Е. Роудсом, які звели завдання оцінки ефективності до розв'язання задачі математичного програмування. Запропонований метод отримав назву DEA. Моделі DEA можна поділити за такими критеріями, як: 1) віддача від масштабу: з постійною віддачею від масштабу (CRS-моделі), зі змінною віддачею від масштабу (VRS-моделі); 2) орієнтація: орієнтовані на вхід (input-моделі), на вихід (output-моделі), без орієнтації [5, с. 55–57].

Проте І.О. Козачков виділяє сутнісний підхід, який, вважаємо, можна адаптувати до оцінки стратегії. Цей підхід полягає у комплексній оцінці стратегії та визначенні показників, що характеризують

кінцеві результати діяльності підприємства (рентабельність, індекс доходності) [6, с. 100].

Найпоширенішою методикою управління ефективністю залученого капіталу є ефект фінансового

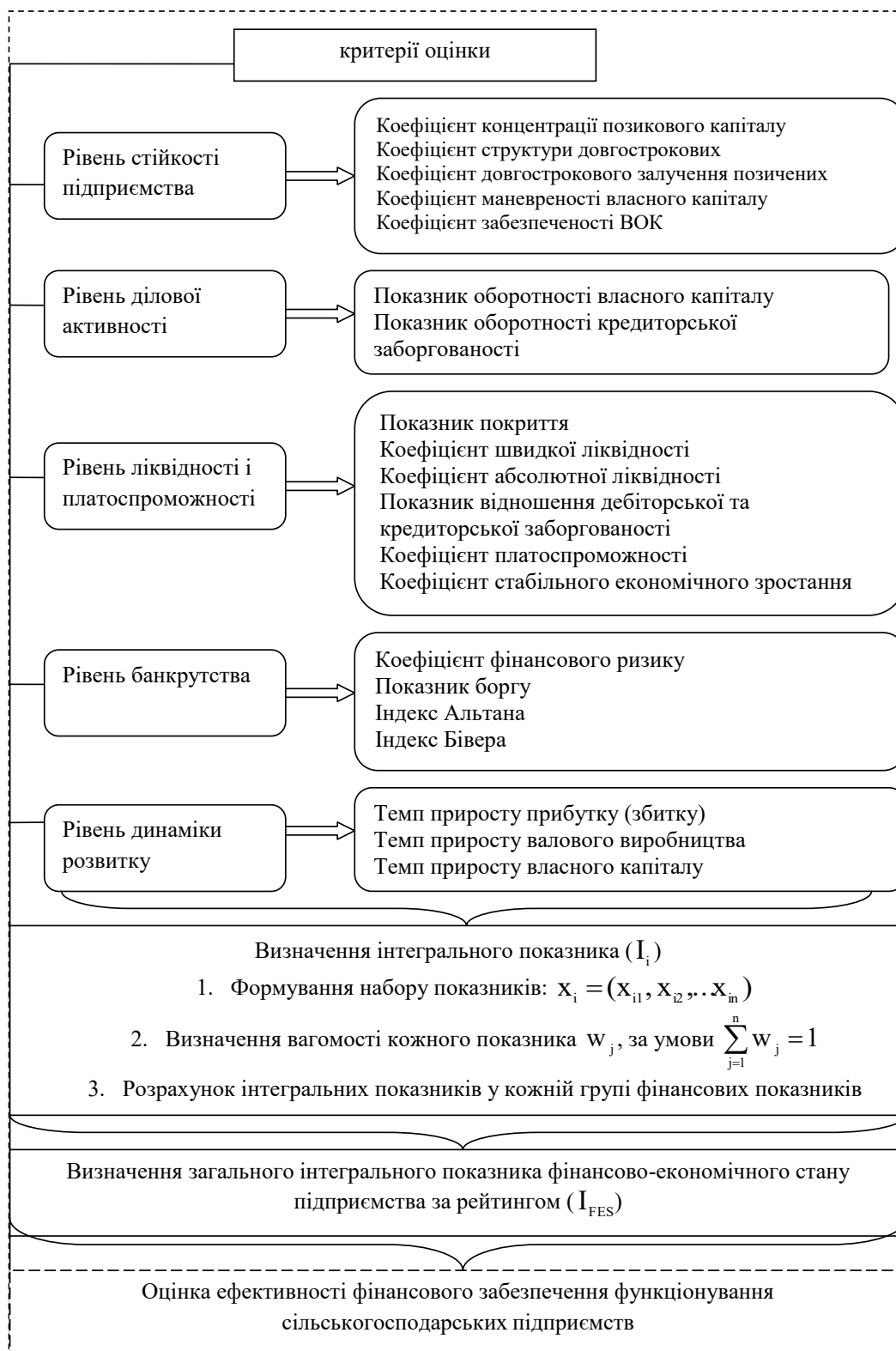

Рис. 1. Схема критеріїв оцінки фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [8, с. 40; 9, с. 229–230; 10, с. 38–40; 11, с. 112–117]

важеля, який показує, на скільки відсотків збільшилася рентабельність власного капіталу за рахунок залучення позикових коштів в оборот підприємства. Однак під час її використання спостерігається низка недоліків: не враховується величина залученого капіталу, цільове призначення, термін кредитування та ефективність використання залученого капіталу.

Тому А.О. Музиченко запропонована методика, яка деякою мірою усуває зазначені недоліки. Формалізовано її можна описати моделлю, яка має вигляд формули:

$$A = (D \cdot K_f + CF) - (I \cdot D + D/Y), \quad (1)$$

де А – фінансова спроможність обслуговувати позикові кошти (грн.); D – сума кредитних коштів (грн.); K_f – коефіцієнт рентабельності використання залученого капіталу; CF – чистий грошовий потік підприємства перед залученням кредитів (грн.); I – річна відсоткова ставка за користування кредитом (%); Y – кількість років користування кредитом [7, с. 12].

Впровадження такої системи критеріїв та обґрунтування їх нормативних значень дає змогу найбільш точно дати оцінку стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств з урахуванням особливостей їхньої діяльності.

Висновки з проведеного дослідження.

У процесі дослідження розглянуто основні підходи до оцінки ефективності фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Слід відзначити, що немає єдиного визначення щодо питання формування єдиної методики здійснення оцінки фінансування суб'єктів підприємницької діяльності. Саме тому нами згруповано критерії, за якими сформована схема оцінки ефективності фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. В основі цієї схеми згруповані показники фінансової діяльності підприємства та має застосування інтегральний показник.

Перспективою подальшого дослідження є розроблення алгоритму проведення оцінки фінансової ефективності сільськогосподарських підприємств з урахуванням особливостей галузі, що дасть змогу в подальшому сформувати дієвий механізм залучення та використання фінансових ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Саленко О.В. Шляхи визначення ступеню ефективності діяльності підприємства. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2013. № 4 (24). С. 63.
2. Горелов Д.О., Большенко С.Ф. Стратегія підприємства : навч.-метод. посіб. Харків: ХНАДУ, 2010. 49–52 с.
3. Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент: Підручник. К.: Каравела, 2008. 217–220 с.

4. Давидов Г.М., Малахова В.М., Магопєць О.А. Стратегічний аналіз: навч. посіб. К.: Знання, 2014. 174 с.

5. Долгих Я.В. Метод DEA при оцінці основних ресурсних показників сільськогосподарських підприємств регіону. Економіка АПК, 2016. № 11. С. 55–57.

6. Козачков І.О. Сутнісний підхід до оцінки ефективності реалізації маркетингових стратегій. Механізм регулювання економіки, 2009. № 4. С. 100.

7. Музиченко А.О. Аналітичне забезпечення управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2010. 12 с.

8. Дема Д.І. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи: монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2016. 40 с.

9. Ларікова Т.В. Особливості розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. Випуск 6. С. 229–230.

10. Закаблук Г.О. Дослідження динаміки показників фінансово-економічного стану промислових підприємств на засадах інтегрального оцінювання. Інвестиції: практика та досвід, 2018. № 12. С. 38–40.

11. Павловський С.В. Фінансування підприємств у період фінансової кризи: альтернативні рішення. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2016. Випуск 17. С. 112–117.

REFERENCES:

1. Salenko O.V. (2013) Shlyakhy vyznachennya stupenyu efektyvnosti diyal'nosti pidpryyemstva [Ways to determine the degree of efficiency of the enterprise]. *Economics and management of machine-building enterprises: problems of theory and practice*, no. 4 (24), pp. 63.
2. Horyelov D.O. and Bol'shenko S.F. (2010) Stratehiya pidpryyemstva [Strategy of Enterprise]. Kharkiv: KHNADU, pp. 49–52.
3. Ihnat'yeva I.A. (2008) Stratehichnyy menedzhment [Strategic Management]. Kyiv: Karavela, pp. 217–220.
4. Davydov H.M., Malakhova V.M., Magopets' O.A. (2014) Stratehichnyy analiz [Strategic analysis]. Kyiv : Znannya, pp. 174.
5. Dolhikh YA.V. (2016) Metod DEA pry otsintsi osnovnykh resursnykh pokaznykiv sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv rehionu [DEA method in estimating the main resource indicators of agricultural enterprises in the region]. *Economics of agro-industrial complex*, no. 11, pp. 55–57.
6. Kozachkov I.O. (2009) Sutnisnyy pidkhid do otsinky efektyvnosti realizatsiyi marketynhovykh stratehiy [An essential approach to assessing the effectiveness of marketing strategies]. *Mechanism of economic regulation*, no. 4, pp. 100.
7. Muzychenko A.O. (2010) Analitychne zabezpechennya upravlinnya finansovymy resursamy sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv [Analytical support of financial resources management of agricultural enterprises] (PhD Thesis), Kyiv.
8. Dema D.I. (2016) Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy [Financial policy in the agricultural sector of the economy: status and prospects: a monograph]. Zhytomyr : ZHNAEU, pp. 40.

9. Larikova T.V. (2014) Osoblyvosti rozrakhunku intehral'noyi otsinky finansovoho stanu sub'yektiv hospodaryuvannya [Features of the calculation of the integrated assessment of the financial condition of economic entities]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, no. 6, pp. 229–230.

10. Zakabluk H.O. (2018) Doslidzhennya dynamiky pokaznykiv finansovo-ekonomichnoho stanu promyslovykh pidpryyemstv na zasadakh intehral'noho otsinyu-

vannya [Research of dynamics of indicators of financial and economic condition of industrial enterprises on the basis of integrated estimation]. *Investments: practice and experience*. no. 12, pp. 38–40.

11. Pavlovs'kyi S.V. (2016) Finansuvannya pidpryyemstv u period finansovoyi kryzy: al'ternatyvni rishennya [Financing of enterprises during the financial crisis: alternative solutions]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, no. 17, pp. 112–117.